

ORĢIJU UN
MISTĒRIJU
TEĀTRIS

Hermanis Ničs (Hermann Nitsch). Akcionisma glezniecība.
Foto: Matiass Hermanis, Franss Šahingers (Matthias Herrmann, Franz Schachinger)

ORĢIJU UN MISTĒRIJU TEĀTRIS

Maketētāja - Agate Meikulāne
Redaktors - Samuels Ozoliņš.
Projekta vadītājs - Francis Keišs

Paldies:
Annai Pūtelei
Dārtai Dīriņai
Lilitai Pudulei

PLĒSONA

Griezīgi, nepatīkami un smagi.
Savādi, viņi ir savādi, citādi.

Nepieņemami, mulsinoši un sveši.
Seši – sveši, seši – sveši, seši – sveši.
Asins šalts – silta zupiņa

TAVS GĀJIENS

(pie miesnieka)

man trīs kilo vistu krūtiņas, lūdzu

(pie krusta)

es noliecos un
esmu grēcīgs
vakar ēdu savu brāli

(pie asinīm)

es sakožu zobus
man patīk tevi
redzēt sāpēs
kā tu agonijā mokies
kā tev paliek slikta dūša
kā tu tver pēc elpas

(pie mācītāja)

ak, palīdzi man
es esmu tikai niecība
ak, palīdzi man
(3x rožukronis)

Kā pēc salnas sarkani stinguši traipi. Kad biju mazs, braucām uz laukiem, parasti februāra sestdienā. Varbūt no tā laika mani tas nebied ē. Bēres.

Cūka jau gulēja uz galda. Mazos un sievietes sauca tikai pēc kaušanas. Nāsīs cirtās degušu saru smaka, asiņu smārds. Gaisā virmoja rosība. Tas bija vien pienākums, darāmais darbs. Apkārt skraidīja vistas, knābī ķerdamas visu, kas nokritis dubļos. Ap galdu iemītas zābaku zoles jauca sniega kupenas ar asiņu traipiem. Es atceros, kā uz vakaru tās piesala. Kā krāsa uz audekla traipi palika līdz atkusnim. Pēc tam jau izmina, saplūda, uzdīga zāle un aizauga. Līdz nākamajam gadam.

No gaļas paviljona
 Izplaukusi varavīksne
 Sadedzina
 Savu otru galu
 Rudzu laukā

Tavas asinis
 Sakaltušas aiz maniem nagiem
 Tumšas kā rūsa
 Smaržo pēc tulpēm
 No tuvējiem dārziem

Mana sirds
 Ir gredzenveida kapilārs
 Kas pulsē
 Zem janvāra ledus
 Tās asiņu pienesums
 Ir ziņas no mājām

Es esmu nācija
 Un manas piķa melnās asinis
 Izgaismo polāras naktis
 Es esmu pastkarte no izolācijas
 Dzīslaina kā ozola lapa
 Dziļā kā mana tēva kliedziens
 Pazudis tumsā bez atbalss

UPURIS

Aizmirsties, atbrīvoties, būt ekstāzē – vispatiesākie cilvēka (dzīvnieka) stāvokļi.

UPURA GĀJIENS

(pie mācītāja)
es nekad neesmu bijis gribēts
es esmu likts
piespiests
uzspiests
vīraka dūmi
sveces

(pie krusta)
tur viņš karājās un
es jūtos kā viņš mēs
esam vienādi mēs
neesam gribēti mēs
esam uzspiesti palīdzī
bet es padodos es
esmu niecība tu
esi liels mēs
esam mazi tavš
prāts lai notiek

(pie asinīm)
trīs pilieni

(pie nāves)
es neesmu gribēts
es mirstu negribēts
nevajadzīgs
apgānīts
paliec sveiks
(palikšu, nekur nebēgšu)

(pie miesnieka)
mani nopirka
ne dārgi
esmu lēti pērkams
pārdodams

vārnas ieredz spīdīgas mantiņas
dārgas rotas un pērlīšu rindas
pār visu pāri stāv zelts
tām tik greznās cilvēka actiņas kas degsmē iedegas
vārnām patīk knābāt spožo un spīdīgo
tās acis izknābs tam kas aizrāviēs būs arvien
un tad viņš taps
akls
vai pravietisks
vārnas lidojuma
redzīgs

LEIJERKASTES PULSS

servēts kaldūnu ragū un
tā tvaiki apslāpē acu receptoru darbību
bez ieejas biļetes
zemapziņas verdzībā
ieplūdu dieva elpas vilciena noklīdušo vagonā
picturvieta - buļļa sirds
depo - astrāla katarse
manas acis trejsavienības ādas dziedzeri
mana mēle kunga zosādas zieds
mani soļi visaptverošā neironu deja
mani izlaušanās centieni radītāja sirdspuksti
mani sviedri tēvu tēva dvasas tveice
mana miega paralīze svētības vaņģotās ekstremitātes
esība mana
miera gluds valdnieka rugājs

Asinis – pretīgi
Miesa – nesmuki
Kautķermeņi – kā tā var?
Un baznīcā? Kā tā var?

MĀCĪTĀJS

MĀCĪTĀJA GĀJIENS

(pie mācītāja)

kristības, iesvēte, klosteris, teoloģija, mātes ciemats
un līderība
esmu apmulsis

(pie krusta)

man spiež kaklu
vai tu maz esi?

(pie asinīm)

zem melnā tērpa ir vēnas
un artērijas un
varbūt sirds

(pie nāves)

skan vilinoši
ak, upurēties
ak, mīlēt
tik daudz netaisnības

(priesteris kalpojis apreibinošu vielu ietekmē)

Es pieņemu, uzreiz sapratu, aizdomājos.

Man Niča darbi nešķita ne biedējoši, ne riebīgi, tie ir pavisam parasti.

Es esmu pārāk pieradināta, es vairs nereaģēju ne uz provokācijām, ne uz asinīm vai miesām. Tā šķiet normāla dzīves sastāvdaļa. Mani tas nebiedē, nešokē, nepārsteidz.

Šis mākslinieks balansē uz šaura striķa, neizmantojot glābšanas tīklu. H. Niča izstāde rada pārdomas par nepatīkamo un patīkamo, pieņemto un aizmirsto, izstumto, savādo, aizliegto.

Lielākā daļa mākslinieku to vien dara kā cenšas pamainīt vai pieradināt cilvēci, bet, man šķiet, tas nav iespējams.

Mūsdienu sabiedrība paliek aizvien mīkstmiesīgāka, pareizāka, ārēji “skaistāka”, bet tad, kad pienāk grūtāki laiki, izceļas pretenzijas, haoss, bailes, nespēja rīkoties un pieņemt smagus lēmumus. Virzībā uz lielāku labklājību esam aizmirsuši kara un citas šausmas, esam izolējušies no neparastā un nepatīkamā, to sākuši nosodīt. Un māksla ir kļuvusi vien par apbrīnas objektu.

Pierodot pie savas mierīgās, maskētās ikdienas, izlepušie un mīkstie ļaudis sagaida, ka kautuves un veikali viņiem visu skaisti sagatavo uz paplātes.

Domāju, Ničš centās salauzt šo paplātisko sistēmu, parādīt dabas radīto, ko lēnām izmetam no mūsu instinktiem un atmiņām. Esam kļuvuši glēvi, samāksloti. Bet varbūt tā tam jābūt?

Varbūt tieši tādēļ, ka Niča darbi satur dārgo dzīvības sulu, citiem tie šķiet tik savādi, pretīgi. Bet kas gan ir labāks? Krāsa no saberztām vabolēm un taureņiem vai arī lopa asinis? Arī kailie ķermeņi izraisa dažādas reakcijas, bet domāju – tas gan nav nekas neparasts.

Kopumā jau nav nozīmes labajam un sliktajam, pareizajam un nepareizajam, tie visi ir tikai sabiedrības pieņēmumi, kas atkarīgi no pašiem cilvēkiem, varas, un citiem mainīgiem faktoriem (2. pasaules kara laikā vardarbība bija norma).

Uzskatu, ka tas jau ir liels Latvijas muzeju sasniegums, izstādīt šādus provokatīvus darbus un neiziet uz vispārīgiem konfliktiem un protestiem.

Provokatīva, atšķirīga māksla ir nepieciešama, māksla, kas māca vai rada sajūtas, ar kurām ikdienā nesastopamies. Tas ir vajadzīgs mūsu garīgajai attīstībai, arī savu personīgo vērtību un uzskatu nostiprināšanai, lai arī kādi tie būtu.

PAŠIZNĪCINĀŠANĀS TEĀTRIS

Virtuves drudžaini dzeltenā gaismā
Tu man aizliki matus aiz auss
Iešķēli cigareti un sāki runāt par lielās pasaules problēmām
Ar tik vieglu elpu it kā mums pašiem nebūtu savu
Tu pieteici par globālo sasīšanu par tā vainām
Kamēr es mulsu savā jaunajā kleitiņā no zāras
Tu pieteici par teroraktiem un nāvēm
Kamēr es tev atstāstīju dzelteno presi no rīta avīzes
Tu nekad neredzēji mani trūkumus
Un es izlikos ka tavi dzīves paradumi neietekmē mani
Kaut gan tavs drudžainais rokraksts uz sienām
Un krāsu pleķi kuri iemitinājās katrā dzīvokļa stūrī
Man atgādināja jaunavas pirmās izvirtības
Tu biji mana inde
Es tavs nekad nepabeigtais darbs
Mūsdienu pornogrāfiskais lāsts

YOU'RE A LAND ANIMAL TRYING TO SWIM*

kad ienāc telpā, jūtams gaisa smagums
tajā slēpjas aizlaiku šausmas
netici tam, ko redzi!
jau tavas ausis dzird par daudz
un tas traucē
- skenēt telpas dziļumu, platumu, visumu
koncentrējies uz iekšējām maņām
lēnām zodies uz priekšu
garām sastingušām cilvēku statujām
kaujas pozas, akti, domīgas sejas
ievēro baismos skatienus
tu esi kā mēdijums
tu esi zemes dzīvnieks, kurš mēģina peldēt

*(no angļu valodas) – tu esi zemes dzīvnieks, kurš mēģina peldēt

SKATĪTĀJS

Izstāde jāskatās divas reizes.
Pirmo reizi nezinot neko par to.
Otro reizi ieklausoties, analizējot, padomājot, kāpēc tā.
Skatījums uz redzēto mainīsies, ticiet man.

MANS GĀJIENS

(pie krusta)
kāpēc tā mocīt un
skatīties kā mokās viņi
to sauc par krucifiksu
to vardarbību

(pie miesnieka)
asinis nāve iekšas un smaka
te kāds ir nosprādzis
nē nobendēts
tu to izdarīji ar
nolūku

(pie mācītāja)
tu pats sevi nesaproti
beidz sludināt ko
nesaproti

(pie asinīm)
cik nežēlīgi
kā lai saprot
vai viņam maz sāp
(man paliek pretīgi, es jūtu, ka gribstu; melns gar acīm)

Es attapos starp cūku zarnu pinekļiem, kur trīties trinās rokas, asinis čum un mudž. Man negribējās piecelties un aiziet, skaļi kliegt vai dūšu tukšot, bet palikt.

Miers. Ne riebums, naidis vai dusmas, nē, tas ir miers. Notraipītas rokas rautin raujas, bet cūka guļ. Un gulēs.

Tikai tad, kad kauts vai šķērsts, vai zemē gults, nav jātrin savas rokas, nav jātraipās. Kaut pieminēts un tirdīts, vismaz gulošam ir miers.

Jura baznīcas lielā zāle, zem altāra projektors,
 mēs sēdējām plecu pie pleca.
 Mēs bijām tu vai es, drīzāk viņš un viņa.
 Nav svarīgi,
 Bet bijām mēs, tur un tad.
 Es sēdēju un skatījos, mazliet domīgs, bet aizrauts.
 Viņš saviebās un aizgriezās, taču caur plecu lūkojās.
 Viņas acis trīcēja,
 Varbūt tās bija bailes, varbūt jautājums, uz ko atnākusi.

Kādēļ varētu būt pretīgi,
 Būt bail,
 Vai kādēļ rauj uz augšu,
 Es saprotu.
 Neērts un neierasts, paša acīm pirms tam neredzēts,
 Bet tur jau ir tā būtība.
 Nevis palikt savā sētiņā,
 Bet spert soli, izkāpt no tās.

Apmeklējot izstādi man radās ļoti daudz jautājumu. Būtiskākais no tiem – vai mākslai ir robežas? Mākslai ir jāsatricina dvēsele, tai jāprot aizska rt emocijas, kuras iepriekš nav justas un paspilgtināt tās, kuras jūtam ikdienā. Bet kāda tam ir cena? Cik tālu ir par tālu?

Tie ir jautājumi un pārdomas, kas mani pārņēma stāvot un veroties gleznā, kuras pamatam izmantotas asinis. Sarkanā krāsa izraisa asociācijas ar sāpēm un spēku, bet tās asinis, kas atrodas gleznas pamatā, ir pārvērtušās vien par brūnu fonu. Tas lika domāt par to, kādas krāsas paliek pēc cilvēka, kad viņš atstāj šo pasauli. Ne gluži fiziskās un ķermeniskās krāsas, bet tās, kuras ar sirdi ir jūtamas. Tās, kuras atstājam citiem. Vai arī tās ar laiku zaudē savu īsto krāsu un paliek vien par blāviem dzīves foniem? Vairākas minūtes pavadīju arī pie darbiem, kuri veidoti no dziļām sērām un pāris spaiņiem melnas krāsas. Cik gan ātri es sajutu to spēku, to, kā ietrisas sirds un šķietami apslāpētās skumjas no jauna atrod ceļu uz manām maņām.

Izstāde psihoanalizēja mani, tā ķēra katru reakciju un sajūtu, tā ievilkā ar savu pretrunību un hipotēzēm, ar apziņas procesu attēlošanu. Par redzēto es domāju vēl ilgi, turpināšu censties atbildēt uz sevis uzdotajiem jautājumiem un mēģināt aptvert Niča mākslas vietu pasaulē.

Lieki teikt, ka man nepatika.
 Nē! Tas būtu maigi teikts.
 Man derdzās būt telpā, kurā
 jūtama asiņu smaka, sāpes,
 izmisums.
 Es vienkārši gribēju mājās.
 Bet arī tā dažkārt vajag.
 Piedzīvot smagus laikus, lai
 novērtētu skaistākos un
 labākos.

Un tu jau neatnāci...

mīkstais.

Pēcvārds

Atskatoties uz nesējajiem notikumiem Latvijas kultūras telpā, jāsecina, ka vēl aizvien dzīvojam aizspriedumos par mākslu kā tikai un vienīgi vizuālās un estētiskās baudas avotu.

Lai arī tā ir pastāvīga mākslas vērtība, mākslas vizuālā pievilcība saasina maņas, veicina mūsu iztēli, raisa dažādas emocijas un pārdomas. Tādējādi vizuālā māksla kļūst par aicinājumu ielūkoties dziļāk pašiem sevī, palūkoties uz mums apkārtesošo un notiekošo. Izaicinot esošās zināšanas, vērtības un izpratni par realitāti, tā kļūst par iespēju pakāpties augstāk, saprast un mainīties.

Cenzūra šo iespēju apslāpē. Ničš ir viens no māksliniekiem, kas savu potenciālu ir spējuši sasniegt vienīgi mākslas izpausmes brīvības dēļ. Ierobežojot mākslu, mēs ierobežojam paši sevi, un tāpat kā atīstās māksla, atīstamies arī mēs.

Francis Keišs

Saturs

7. Elīza Graždanoviča
8. Samuels Ozoliņš
9. Francis Keišs
10. Agnese Graudiņa
11. Dārta Raudzēpa
12. Samuels Ozoliņš
13. Elīza Ozola
14. Līva Freimane
15. Francis Keišs
16. Samuels Ozoliņš
17. Elīza Graždanoviča
18. Agnese Rozenberga
18. Agate Meikulāne un Francis Keišs
19. Agate Meikulāne
20. Dārta Raudzēpa
21. Samuels Ozoliņš
22. Francis Keišs
23. Arta Pipcāne
23. Agate Meikulāne
24. un 25. Francis Keišs

KĀRĒLĀS MĪDZĒJA
JAUNIEŠU
KLUBS

Darbs no Hermaņa Niča izstādes «Orģiju un mistēriju teātris»
Foto: Kristīne Madjāre